

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARNING
XOTIRASINI KUCHAYTIRISH USULLARI

Feruz *Muhammadiyeva*

Termiz davlat Pedagogika instituti o'qituvchisi

Ergasheva Muyassar

Termiz davlat Pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolaning qisqacha mazmuni maktabgacha yoshdagi bolalarning bilish jarayonlaridan eng muhimi bo'lgan xotirani kuchaytirish va yanada mustahkamlash yuzasidan boradi. Bu o'rinda tarbiyachi tomonidan bir necha mnemonik usullardan foydalanib, bolalarning xotira jarajonlarini kuchaytirishga qaratiladi. Bu usullarning amalda qo'llanilishi bolalar xotirasiga ancha ijobiy ta'sir qiladi.

Kalit so'zlar: Bilish jarayonlari, xotira, mnemonika, metodika, psixolog, undoshlar, unlilar, sonlar, mantiqiy tafakkur, ismlar, farqlar, hikoya, psixologiya, biologiya, tibbiyot, genetika, kibernetika, S. L. Rubinshteyn.

Xotirani tadqiq qilish hozirgi vaqtda turli fanlarning vakillari tomonidan shug'ullanadi: psixologiya, biologiya, tibbiyot, genetika, kibernetika va boshqalar. Bu fanlarning har birida o'z savollariga ega bo'lib, ular tufayli ular xotira muammolariga murojaat qilishadi, tushunchalar tizimi va shunga mos ravishda ularning xotira nazariyalari. Lekin bu fanlarning barchasi birgalikda olingan, inson xotirasi haqidagi bilimimizni kengaytirish, bir-birini to'ldirish, eng muhim va sirli hodisalardan biri bo'lgan ushbu hodisaga chuqurroq qarashga imkon beradi, inson psixologiyasi. Bu fanlar namoyandalari ortib bordi, xotiraning o'zini psixologik o'rganishga qiziqish, chunki u dasturlash tillarini takomillashtirish imkoniyatlarini ochib berdi, uning texnologiyasi va xotira mashinalari. Bu o'zaro qiziqish psixologiyaga olib keldi, axborot deb ataladigan yangi xotira nazariyasini ishlab chiqarib bosh ortib boradi. Hozirda u faqat birinчисini qiladi, lekin inson xotirasini chuqurroq anglash yo'lidagi istiqbolli qadamlar kibernetika va informatika yutuqlaridan foydalanish. Axir, inson miyasi u ham murakkab elektron kompyuter va analog mashinaning bir turi.

Napoleon ajoyib xotiraga ega edi. Bir marta, u hali leytenant bo'lganida edi qorovulxonaga joylashtirildi va xonadan Rim huquqiga oid kitobni topdi. O'qing. Yigirma yil o'tgach, u hali ham undan parchalar keltirishi mumkin edi. U bilardi, uning qo'shinining ko'plab askarlari nafaqat shaxsan, balki kim jasur, kim matonatli, kimni esladilar. Akademik A.F. Ioffe logarifmlar jadvalidan foydalangan. Xotiradan, buyuk rus shaxmatchisi A. A. Alekxin esa xotiradan ko'r-ko'rona o'ynashi mumkin edi. Bir vaqtning o'zida 30-40 ta sherik bilan. Aka A.S.ning ajoyib xotirasi bor edi. Pushkin -

Lev Sergeevich. Uning xotirasi beshinchi bob taqdirida qutqaruvchi rol o'ynadi

"Yevgeniy Onegin" she'ri. Amerikalik Eira Kolberi 1814 yilda spektakl berdi. Londonda. 10 yoshida u bir zumda unchalik katta bo'lmagan sonlarni 16-chi kuchga ko'tarishi mumkin edi va ildizlarini ajratib oling. Biroq, ego o'sib ulg'aygan va ta'lim olganidek, bular qobiliyatlar pasayib, me'yordan biroz yuqoriroq darajada o'rnatildi. Bu 1877 yilda tug'ilgan va 7 yoshdan 20 yoshgacha savodsiz qolgan Jak Inaudi ishi. 21-raqamdan 3 va 5-darajali ildizlarni ajratib, yillar davomida ommaviy chiqishlar qildi. U javoblarni ko'rmagan, balki eshitganligi bilan ajralib turardi. Hindiston aholisi Shakutani Devi raqamlardan ildiz olishda kompyuter bilan raqobatlashdi. U 9-raqamli raqamlardan 6-darajali ildizlarni bir zumda ajratib oldi, ammo bu bajarilmadi. Uning umumiy aql darajasi haqida guvohlik berdi: u ikki marta muvaffaqiyatsizlikka uchradi, bakalavr darajasi uchun oraliq imtihon. Bir necha yil oldin Frantsiyada, in Lill shahri, nufuzli hakamlar hay'ati ishtirokida, matematika o'qituvchisi Maurice Dabert kompyuter bilan raqobatlashdi. U o'zini shunday deb e'lon qildi, mag'lub bo'lsa, agar mashina 7 ta arifmetik muammoni hal qilishdan oldin echsa 10. Daber 3 daqiqa 43 soniyada 10 ta masalani, kompyuter esa 5 daqiqa 18 soniyada 7 ta masalani echdi. Bizning zamondoshimiz, ajoyib Chikashvili hisoblagichi, masalan, osongina hisoblab chiqadi, ma'lum bir vaqt ichida qancha so'z va harflar aytiladi.

Erta bolalikdan bolaning xotirasini rivojlantirish jarayoni ketadi bir necha yo'nalishda. Birinchidan, mexanik xotira asta-sekin to'ldiriladi va almashtiriladi mantiqiy. Ikkinchidan, to'g'ridan-to'g'ri yodlash vaqt o'tishi bilan bilvosita aylanib, bilan bog'liq yodlash uchun faol va ongli foydalanish va turli mnemonik qurilmalarni ko'paytirish va mablag'lar. Uchinchidan, beixtiyor yod olish, bolalikda, kattalarda dominant o'zboshimchalik bilan bo'ladi. Xotirani rivojlantirishda umuman olganda, ikkita genetik chiziqni ajratish mumkin: uning hamma narsada mukammallik, istisnosiz, madaniyatli odamlar ijtimoiy taraqqiyot sifatida va uning bosqichma-bosqich uning jarayonida bitta shaxsning yaxshilanishi ijtimoiylashtirish, moddiy-madaniy bilan tanishish insoniyat yutuqlari

Bugungi tezkor rivojlanayotgan va ma'lumotlar tig'izligi zamonida insonning bilish jarayonlari, ayniqsa, xotirasini rivojlantirish alohida e'tiborga molik masaladir. Insonning atrofidagi dunyo haqida olgan taassurotlari, izlar saqlanadi, tuzatiladi va agar kerak bo'lsa, imkoniyatlar-qayta ishlab chiqariladi. Bu jarayonlar xotira deb ataladi. "Xotirasiz, - deb yozgan edi S. L. Rubinshteyn, - biz hozirgi mavjudotlarga aylanardik. Bizning o'tmish kelajaksiz bo'lar edi. Hozirgi, xuddi shunday qochqinlar o'tmishda qaytarib bo'lmaydigan tarzda yo'qolib ketardi. Xotirani kuchaytirish maktabgacha yosh davridan boshlansa maqsadga muvofiq bo'lardi. Aytishganku yoshlikda olingan bilim toshga o'yilgan naqsh deb. Hozirda respublikamizning deyarli barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixolog hodimlar bolalarning bilish jarayonlarini rivojlantirish borasida qizg'in ishlar olib borilmoqda. Ammo bog'chada

bolalar soni ko'p bo'lganligi, ba'zi bog'chalarda psixolog shtati yo'qligi bois, bolalar bilan har kuni ishlash biroz qiyin masalaga aylanadi.

Shu boisdan maktab tarbiyachilari ham pedagog xodim sifatida bolalarning bilish jarayonlari rivojlanishi uchun o'z xissalarini qo'shsa, nur ustiga a'lo nur bo'lar edi.

Bolalar xotirasini rivojlantirish uchun bir qator xotira rivojlantiruvchi metodikalardan foydalanishimiz mumkin. Ulardan biri sonlarni sanash metodikasi. Bunda 1 dan 10 gacha bo'lgan sonlar tanlab olinadi va ular juft qilib sanaladi. Masalan 1-10, 2-9,3-8, 4-7... sonlar shunday sanashda davom etilib boriladi,uzluksiz davom ettiriladi. Bu jarayon miyya hujayralarining ham ishlash jarayonini kuchaytiradi, shu tahlid o'nliklar oshib boradi. Bu bolalarda matematik tafakkurni ham rivojlantiradi.

Ikkinchi metodikamiz farqini top metodikasidir. Bunda bolalarga xonadagi yoki stol ustidagi buyumlrning o'rnini eslab qolish topshirig'i beriladi. So'ngra, ular boshqa xonaga o'tib turadilar, xonadagi ba'zi jixozlarning o'rni almshtiriladi, birortasi olib qo'yiladi. Xonaga bolalar chaqirilib ulardan qanday o'zgarish so'raladi. Bu bolalarda geometrik xotirani yaxshilaydi.

Uchinchi mnemonika metodikamiz bu – so'zni o'zgartir metodikasi. Bu jarayonda bola yoki bolalar guruhiga bir nechta so'zlar aytiladi, bolalarga bu so'zlarning harflari o'zgartirilib, avvalgi so'zlar hamda yangi so'zlar juft qilib yoddan aytishlari so'raladi. Bu metodika bolalarning solishtirma xotirasini rivojlantiradi, chet tilini tez o'zlashtirishga yordam beradi.

To'rtinchi metodika bu – so'z xotirasini rivojalntirish yordam beruvchi –“ yangi hikoya tuz metodikasi”. Bu metodika jarayonida har bir bolani o'rtaga chiqarib, xonadagi jihozlar hamda bolalar ismlaridan foydalangan holda yangi gaplardan iborat bolalarcha hikoyalar tuzish so'raladi, masalan, bugun men xonaga kelganimda Bobur stulda o'tirgan edi, Aziza kasha eyotgan edi, Azim rasm chizayotgan edi, bog'cha opam bolalarga list tarqatayotgan edi va hokazo.

Keyingi bosqichda bola o'rtoqlarining kiyimlari va jihozlarning rangini qo'shib aytisalar maqsadga muvofiq bo'lar edi. Bu metodika bolalarning xotirasini yaxshilash bilan bir qatorda ularning yanada jamoaga birikishiga olib keladi, bu usulni yangi kelgan bolalarda ko'proq qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Beshinchi usulimiz – ism shariflarni yodlab qol metodi.

Bunda dastavval bitta tasodifiy bolaning ism, sharifini yodlash aytiladi, bir qancha vaqt o'tkach so'rab olinadi, ism shariflar soni bolaning xotira kuchiga qarab ko'paytirib boriladi. Bu uslub bolaning eslab qolish jarayonini rivojlantirib qolmay, uning tafakkurida rasmiy so'zlashuv jarayonini ham tezashtiradi.

Unli – undosh metodi. Bu usulni bog'chadagi tayyorlov guruxi hamda boshlang'ich sinf o'quvchilarida olib boorish zarur chunki ular harflarni tanishadi. Bu metod jarayonida guruxdan ikkita bola ajratib olinadi. Ularga teng miqdoridagi unli va undosh harf bilan boshlangan so'zlar aytiladi. Birinchisi unli bosh so'zlarni,

ikkinchisi undosh bosh so'zlarni ajratib olib yodlab qolishadi. Bu xotira jarayoni bilan birgalikda bolalarning savodxonlik darajasiga ham ijobiy ta'sir o'tkazadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. TURAKULOVNA M. F., QIZI M. M. M. COMPETENCE OF THE EDUCATOR IN THE ORGANIZATION OF VISUAL ACTIVITIES //International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences. – 2021. – T. 1. – №. 2. – С. 100-103.
2. Muhammadiyeva F. THE ROLE OF PEDAGOGICAL WORKERS OF THE PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION IN SOCIAL ACTIVITIES WITH CHILDREN //International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research. – 2023. – T. 3. – №. 4. – С. 94-96.
3. Muhammadiyeva F. THE ROLE OF EDUCATORS OF THE PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION IN SOCIAL ACTIVITIES WITH CHILDREN //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2022. – T. 2. – №. 10. – С. 225-227.
4. Feruza M. BADIY ADABIYOT VOSITASIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MA'NAVIYATINI SHAKLLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA: Muxammadiyeva Feruza, maktabgacha ta'lim kafedراسи o 'qituvchisi, Termiz davlat universitetining Pedagogika instituti //Научно-практическая конференция. – 2022. – С. 1112-1115.
5. Turakulovna M. F. MAKTABGACHA TA'LIMDA TEXNOLOGIYA TA'LIMI: BOLALARGA ARTEFAKTLARDAN FOYDALANISH VA YARATISH IMKONIYATLARINI TA'MINLASH: Muxammadiyeva Feruza Turakulovna, Termiz davlat pedagogika instituti, maktabgacha ta'lim nazariyasi kafedراسи o 'qituvchisi //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2023. – №. 2. – С. 180-182.
6. Muhammadiyeva Feruza. (2023). AS A FACTOR OF EDUCATION-SOCIALIZATION. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 4(04), 453–456. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/KYV5X>
7. Uralovich T. F. Conducting classes on fine arts based on information and communication technologies //International Engineering Journal For Research & Development. – 2021. – T. 6. – С. 3-3.
8. Toshpulatov F. USE OF GEOMETRIC PATTERNS AND THEIR TYPES FROM ELIMINATIONS OF DRAWING AND APPLIED ART IN ARCHITECTURAL FACILITIES //Физико-технологического образование. – 2022. – T. 1. – №. 1.
9. Baratovna T. R., Abdurakhmanova S. LEGAL AND REGULATORY BASIS OF ORGANIZING ACTIVITY CENTERS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS //E Global Congress. – 2023. – T. 2. – С. 65-68.
10. Турапова P. Developing dialogic speech of pre-school children on the basis of a variative approach //Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире. – 2022. – T. 1. – №. 4.

11. Urolovich T. F. et al. TASVIRIY SAN AT DARSLARIDA TASVIRNI TO G RI CHIZISHDA PERSPEKTIV POZITSION VA METRIK MASALALARDAN AMALDA TO GRI FOYDALANISH //Innovative Society: Problems, Analysis and Development Prospects. – 2022. – C. 41-44.
12. Baratovna T. R. Developing Dialogic Speech of Pre-School Children on the Basis of a Variative Approach //American Journal of Social and Humanitarian Research. – 2022. – T. 3. – №. 10. – C. 272-275.
13. Urolovich T. F. et al. CHIZMA GEOMETRIYA TA'LIMI JARAYONIDA TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIM FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2022. – T. 2. – №. 2. – C. 279-283.
14. Toshpulatov F. OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA CHIZMACHILIK FANINI O 'QITISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI //Физико-технологического образование. – 2022. – №. 4.
15. Toshpulatov F. CHIZMACHILIK FANINI TABIIY HODISALAR BILAN AMALIY BOG'LIQLIGI //Физико-технологического образование. – 2022. – T. 1. – №. 1.
16. Toshpulatov F. QADIMIY GRIX VA O 'SIMLIKSIMON (ISLIMIY) NAQSH ELEMENTLARINING GEOMETRIK TAHLILI //Физико-технологического образование. – 2022. – №. 4.
17. Toshpulatov F. U. et al. Issues of Developing the Culture of Measurement in Drawing Lessons (In the Case of General Secondary Schools) //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 5. – C. 111-119.
18. Baratovna T. R., Asal A. " IMPROVING THE METHODOLOGY OF CHILDREN'S DIALOGIC SPEECH DEVELOPMENT BASED ON A VARIATIONAL APPROACH"(IN THE CASE OF 5-6 YEAR OLD CHILDREN) //Conferencea. – 2023. – C. 45-51.
19. Avazova D. et al. MAKTABGACHA TA'LIMDA STEAM TA'LIM TEXNALOGIYASINING AHAMIYATI. – 2023.
20. Turapova R., Zebiniso E. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKIOTLARIDA BOLALARGA TA'LIM VA TARBIYA BERISHDA TARBIYACHI VA OTA ONALARINING O'RNI. – 2023.
21. Ra'no T., Maftuna B. Variative Approach Based on of Children Dialogic Speech Development Methodology Improvement //European Journal of Higher Education and Academic Advancement. – 2023. – T. 1. – №. 1. – C. 99-104.
22. Marjonaxon S. et al. MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA ILG'OR INNAVATSION TEXNALOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. – 2023.
23. Turapova R. B. et al. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKIOTIDAGI BOLALARNI NUTQINI RIVOJLANTIRISH. – 2023.
24. Rayhon A. et al. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI RAHBARINING BOSHQARUV FAOLIYATIGA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISH. – 2023.

- 25.** Toshpo'Latov F. U. et al. Bolalarni o'yin texnologiyalari asosida kasb-hunarga qiziqishlarini shakllantirishda rivojlantiruvchi o'yinlar //Science and Education. – 2021. – T. 2. – №. 4. – С. 487-491.
- 26.** Toshpulatov F. U., Turoпова R. B. Games that develop children's interest in the profession based on game technology //Science and Education. – 2021. – T. 2. – №. 4. – С. 487-491.
- 27.** Тошпулатов Ф. У., Туропова Р. Б. Игры, которые развивают интерес детей к профессии на основе игровых технологий //Наука и образование. – 2021. – Т. 2. – С. 487-491.
- 28.** Fazilat B. et al. Methods of Involving Children who are Not Included in Pre-School Education Organizations to Private Pre-School Education Organizations //Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. – 2023. – Т. 18. – С. 104-118.
- 29.** Mushtariy S. et al. Ways of Using Games in Forming the Activity of Preschool Children //Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. – 2023. – Т. 18. – С. 119-135.
- 30.** qizi Maktabgacha T. R. B. yoshdagi bolalarning badiiy estetik madaniyatini o'yinlar orqali shakllantirish EURASIAN JOURNAL OF LAW //FINANCE AND APPLIED SCIENCES <https://doi.org/10.5281/zenodo>. – Т. 6341593.
- 31.** Marjona N. et al. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING KITOBXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA OILA BILAN ISHLASH. – 2023.